

Gençlerde Alkol Kullanımı ve Kültürel Yapının Bağımlılığa Etkisi*

Alcohol use in youth and the effect of cultural structure on addiction

Aylin ARICI^{1,†}, Ömer Miraç YAMAN²

¹ Arş. Gör.. – İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, Türkiye – ORCID 0000-0003-3872-2984

² Doç. Dr. – İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, Türkiye – ORCID 0000-0001-9989-8575

Sosyal Çalışma Dergisi (2021) 5 (2), 71-89

Copyright © 2021 İZU

YAYIN BİLGİSİ

Yayın geçmişi:

Gönderilen tarih: 25 Kasım 2021

Kabul tarihi: 19 Aralık 2021

Yayımlanma tarihi: 29 Aralık 2021

Anahtar kelimeler:

Ergenlik

Alkol kullanımı

Alkol bağımlılığı

Gençlik

Kültür

Key words:

Adolescent

Alcohol consumption

Alcohol dependence

Youth,

Culture

ÖZ

Kırsal bölgede yapılmış bu araştırmada, gençlerin alkol kullanım durumları, bağımlılığa ilişkin tutum ve düşünceleri araştırılmış, kültürün bağımlılık riski üzerindeki etkisi tartışılmıştır. Araştırma evrenini 15-18 yaşında, alkol tüketen ve Tekirdağ'da ikamet eden gençler oluşturmaktadır. Bu yaş grubunun seçilmesinin nedeni istatistiksel olarak alkol ve madde kullanım oranlarının en fazla artış gösterdiği yaş dönemi olmasıdır. Şehir olarak Tekirdağ seçilmesinin nedeni ise, Tekirdağ'ın Türkiye Risk Faktörleri Sıklığı Çalışması'na (2013) göre en fazla alkol tüketilen bölgede yer almasından dolayıdır. Araştırma kapsamında nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmış, kartopu yöntemi ile 32'si erkek 8'i kadın olmak üzere toplam 40 katılımcıya ulaşılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanarak derinlemesine mülakatlar yapılmış, görüşmeler ses kayıt cihazı kullanılarak kayıt altına alınmıştır.

Araştırma bulgularına göre erkek katılımcıların yarıya yakını araştırmanın yapıldığı yaz mevsiminde riskli alkol tüketim sınırına ulaşmaktadır. Bölge genelinde alkol kullanım oranı yaz mevsiminde; boş vaktin olması, yevmiyeli işlerde ek gelir elde edilmesi, sosyal ilişkilerin çoğalması, alkol tüketilen mekanların çeşitlenmesi, düğün ve eğlence kültürü gibi nedenlerle artış göstermektedir. Katılımcıların alkol kullanım nedenleri ise eğlenmek, neşelenmek, stres atmak, sıkıntıyı hafifletmek, boş vaktin olması ve can sıkıntısının giderilmesi olarak belirtilmiştir. Alkol kullanımı bölge kültürünün bir parçası haline geldiğinden bazı katılımcılar alkol tüketmek için özel bir sebeplerinin olmadığını bildirmişlerdir.

ABSTRACT

In this research conducted in rural region, it is investigated that teenagers' alcohol drinking cases and their manners and thoughts on addiction; besides, the effect of culture on addiction risk is discussed. Research population comprises of teenagers who are 15-18 years old, drinking alcohol and living in Tekirdağ. The reason why is chosen this age group is that statistically it is the age group that alcohol and substance use rates mostly increase. The reason of choosing Tekirdag is that according to Research of Turkey Risk Factor Frequency, Tekirdag located in the area that alcohol using is the most common. This paper is constituted by qualitative research and 32 male 8 female total 40 participants are reached by snowball method. Semi-structured interview forms are prepared and profound interviews are done, which are recorded by tape recorder.

According to research evidence almost half of the male participants reaches risky alcohol consumption limit in the summer time when this research conducted. Among the area the rate of alcohol using increases due to more spare time, side incomes as jobbers, increasing social relationships, variety of places where alcohol is consumed, culture of weddings and entertainment. Reasons of alcohol using are stated as having fun, being happy, blowing off steam, letting up, passing the time and getting rid of their boredom. Since alcohol using becomes a part of culture some participants indicates that they do not need any reason to drink alcohol.

1. Giriş

Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre zararlı alkol kullanımı hastalık, sakatlık ve ölümlerde hala dünyanın önde gelen risk faktörlerinden biridir. Alkol tüketimi genellikle her yıl ortalama 3,3 milyon ölüme sonuçlanmaktadır. Dünya genelindeki tüm ölümlerin ise %5,9'unun alkol tüketiminden kaynaklandığı bilinmektedir. Bu rakam HIV/AIDS, tüberküloz ve şiddete atfedilen ölüm oranlarından çok daha yüksektir (WHO, 2014).

* Bu makale yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

† Sorumlu yazar e-mail adresi: aylin.arici@iuc.edu.tr

Dünya Sağlık Örgütü'ne (2014) göre sosyo-demografik faktörler, genel tutum, ekonomik gelişmişlik düzeyi, tercih edilen içeceğin tipi ve kültür, alkol tüketimini etkileyen değişkenlerdendir. Dünya'da alkol kullanımının en yaygın olduğu bölgeler Avrupa, Amerika ve Batı Pasifik bölgeleridir. 2006 ve 2011 yılları arasında yapılan araştırmalar, genel sıralama değişmese bile bölgeler arasında bazı değişikliklerin olduğunu göstermektedir. Örneğin son dönemde dünya genelinde alkol tüketiminde pazarlama stratejileri, gelir artışı gibi sebeplerle Çin ve Hindistan'da alkol tüketimi artmış; Afrika, Avrupa ve Amerika'da alkol tüketimi sabit kalmıştır (WHO, 2014). Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) raporlarına göre de alkol tüketim oranında düşüş, alkolün en fazla tüketildiği yerler (12 litre +) olan Fransa, Almanya, İtalya ve İspanya gibi ülkelerde olmuştur. Kadın ve erkek alkol tüketiminin en fazla olduğu yerler olan İngiltere ve İrlanda'da da ufak bir düşüşten bahsetmek olasıdır. Estonya, Finlandiya, İzlanda, İsrail, Norveç, Polonya, İsveç gibi ülkelerde ise alkol tüketimi artmıştır. Brezilya, Rusya ve alkol tüketiminin hala düşük kaydedildiği Çin ve Hindistan gibi ülkelerde de alkol tüketiminde artıştan bahsetmek mümkündür (OECD, 2015).

Dünya Sağlık Örgütü 2016 verilerine göre ise Türkiye ortalama 2,4 litre alkol tüketimi ile en az alkol tüketen ülkeler arasında yerini almıştır (WHO, 2016). OECD 2015 Raporu'nda da Türkiye ve İsrail en az alkol tüketen ülkeler arasında gösterilmiştir (OECD, 2015). Türkiye alkol tüketim oranlarında dünya sıralamasında son sıralarda yer almasına karşın "Türkiye'de Alkollü İçki Kültürü ve Hanehalkı Alkol Araştırmaları (1994-2006)" çalışmasına göre alkole ayrılan bütçe 2000'li yıllarda artış gösterme eğilimindedir (Aydın, 2011). Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu (TAPDK) 2015 Raporu'na göre alkol piyasasında ihracat 2010-2015 yılında azalmasına karşın, ithalat 2010-2015 yılı arasında 2.988.441 litre artış göstermiştir. Alkollü içki üretim tesis sayısının bu yıllar içerisinde 184'ten 241'e yükseldiği görülmektedir. Yaman'a göre Dünya'da ve Türkiye'de tütün, alkol ve uyuşturucu madde kullanım oranları artmakta, bu maddelere başlama yaşı gittikçe düşmektedir. Madde kullanımı toplumların karşı karşıya kaldığı en büyük sorunlardan biri olmaya devam etmektedir. Fiziksel ve ruhsal olarak toplumsal sorunlar yaratabilen bağımlılık yapıcı maddeler, kullanılan maddenin türüne göre bedenin ve beynin birçok işlevinde kalıcı zararlara sebep olabilmektedir. Madde kullanımı ülkelerin sosyo-ekonomik yapısını etkilediğinden iş gücünde ve üretimde kayıplara, suç oranlarında ve trafik kazalarında ciddi artışlara sebep olmaktadır (Yaman & Tuna, 2015).

Dünya Sağlık Örgütü (2014) verilerine göre alkol kullanımı daha çok gençler arasında yaygınlık göstermektedir. Alkol tüketen toplam nüfus ve ergenlik dönemi (15- 19 yaş) alkol kullanımı kıyaslandığında çoğu bölgede iki değer birbirine yakın olduğu görülmektedir (WHO, 2014). Hatta Avrupa bölgesinde ergenlik dönemi alkol kullanım oranı halen alkol tüketen nüfusun oranından daha yüksektir. Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre riskli alkol tüketimi ergenlerde (15-19 yaş) daha yüksektir. Gençlerde alkol tüketiminin en yüksek olduğu Avrupa Bölgesi, riskli tüketimde de en yüksek oranlara sahiptir. Riskli tüketim davranışı yaşa ve cinsiyete göre sınıflandırıldığında en yüksek risk grubunu ergen (15-19 yaş) erkeklerin oluşturduğunu söylemek mümkündür (WHO, 2010).

Dünya genelinde yapılmış araştırma verileri göz önünde bulundurulduğunda riskli alkol tüketiminin daha çok bir gençlik problemi olduğu söylenebilmektedir. Ancak gençlik homojen bir grup değildir. Gençin bulunduğu kültürel ve toplumsal grup onun ne zaman ve ne kadar içtiğinin dışında içme stilini, tercihini ve içme motivasyonunu da etkilemektedir (Roche & ark.

2007).

Ergenlik dönemi alkol kullanımı ve riskli davranış sergileme açısından kritik bir dönem olarak öne çıkmaktadır. Beşirli'ye göre (2011) ergenlik dönemi bireyin sosyal koşulları değiştirmeye gücünü kendisinde gördüğü, tehlikeli davranışları çok kolay sergileyebileceği bir dönemdir. Yaman'a göre de endüstrileşme ve kentleşme temelli sorunlar, aidiyet duygusunun zayıflaması, dayanışmanın azalması, ailelerin çözülmesi, kimlik çatışmaları, eğitim ve istihdam sorunları en çok gençleri etkilemektedir. Bu durumda gençler psikolojik problemler, sigara alkol ve uyuşturucu madde kullanımı, şiddet ve sosyal dışlanma gibi risk faktörleri ile karşı karşıya gelebilmektedirler (Yaman & Tuna, 2015).

Bu araştırmanın amacı; dünyada riskli kullanımın yüksek olduğu 15-18 yaş aralığındaki ergenlerin alkol kullanımına etki eden faktörleri incelemektir. Araştırma bölgesi olarak alkol kullanımının yaygın olarak görüldüğü (Ergör, 2013) Batı Marmara Bölgesi'nde yer alan Tekirdağ seçilmiştir. 1992-2005 yılları arasında bu bölgede 18 yaş altı gençler ile alkol kullanım durumuna ilişkin bir araştırma yürütülmediği gözlenmiştir. Ayrıca "gençlik ve bağımlılık" alanında yapılmış çalışmaların daha çok il merkezlerinde yapıldığı gözlemlenmiştir (Ülger & ark. 2015). Bu araştırmanın kırsal bölgede yapılmış nitel bir araştırma örneği olması nedeniyle alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Gereç ve Yöntem

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada nitel araştırma yönteminden faydalanılmıştır. Nitel araştırmada konunun "ne kadar" ya da "ne kadar iyi" olduğundan ziyade konuyu çok daha geniş kapsamlı olarak ele almak önemlidir (Büyükoztürk & ark. 2013). Bu araştırmada da olayın ya da olgunun ne sıklıkta ortaya çıktığını anlamaktan çok etkinliğin, durumların, materyallerin niteliği üzerine durulmuştur (Yaman, 2014).

2.2. Araştırmanın Veri Toplama Tekniği

Derinlemesine Görüşme: Bu araştırmada nitel araştırma yönteminden birisi olan görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Görüşme nitel yöntemler arasında en çok tercih edilen yöntemdir. Görüşmede kullanılan iletişim yöntemi sözlü iletişimdir (Yıldırım & Şimşek, 2013) Görüşmeler esnasında yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılmıştır. Bu form belirli düzeydeki standartlığı ve esnekliği nedeni ile en çok tercih edilen yöntemlerden biridir (Altunay, 2014).

Katılımlı Gözlem: Araştırmada kullanılan veri toplama tekniklerinden bir diğeri de katılımcı gözlemdir. Araştırma bölgesinde uzun süre geçirilmiş, gözlem yapılmış, gözlem notları araştırma bulgularına dahil edilmiştir.

2.3. Araştırma Sahası

Araştırma 4 Temmuz/ 28 Ağustos 2016 tarihlerinde Tekirdağ'ın Saray ilçesinde yapılmıştır. Araştırma bölgeleri 01/12/2012 tarih ve 28489 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan 6360 sayılı kanun gereği "mahalle" statüsüne dönüştürülen köylerdir. Araştırma kapsamındaki yerler; Güngörmez (7 kişi), Karabürçek (3 kişi), Kadıköy (1kişi), Safaalan (3 kişi), Beyazköy (4 kişi), Çukuryurt (5 kişi), Bahçeköy (3 kişi), Osmanlı (2 kişi), Kurtdere (3 kişi), Sofular (1 kişi), Göçerler (1 kişi), Büyükyoncalı (1 kişi), Yuvalı (1kişi) köyü ve Saray merkez (5 kişi) dir.

2.4. Araştırma Grubu

Araştırma evrenini 15-18 yaş aralığında Tekirdağ'da ikamet eden alkol kullanan gençler oluşturmaktadır. Araştırmada amaçlı örnekleme tekniklerinden kartopu örnekleme tekniği kullanılmıştır ve 4 katılımcı ile gerçekleştirilen pilot çalışma sonrası 40 katılımcı ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Amaçlı örnekleme rastgele bir örnekleme seçiminden ziyade araştırmacının araştırmak istediği konuya uygun örnek bir grubu seçmesidir (Elder, 2009).

Tablo 1: Araştırma Grubuna İlişkin Demografik Veriler

	15 Yaş	16 Yaş	17 Yaş	18 Yaş	Toplam
Kadın	3	2	1	2	8
Erkek	4	5	9	14	32
Toplam	7	7	10	16	40

Katılımcıların ebeveynlerinin istihdam ve eğitim durumlarına bakıldığında bazı farklılıkların mevcut olduğu görülmektedir. Katılımcıların annelerinin 22'si çalışmamaktadır. Annelerin 11'i, babaların 18'i işçidir. Ailesi esnaf olan, tarım ve hayvancılıkla uğraşan, özel sektörde ve hizmet sektöründe çalışan katılımcılar bulunmaktadır. Bazı katılımcılar ailelerinin emekli olduğunu söylemişlerdir. Annelerin 24'ü, babaların 17'si ilköğretim mezunudur. Sadece 1 katılımcının babası üniversite mezunudur. Diğer katılımcılar ailelerinin ortaokul ve lise mezunu olduğunu belirtmişlerdir.

2.5. Araştırmanın Veri Analizi

Araştırma sonuçları betimsel analiz yöntemi ile değerlendirilmiştir. Bu yaklaşıma göre veriler daha önceden oluşturulmuş temalara göre ya da sorulara göre özetlenmekte ve yorumlanmaktadır. Bu araştırma sırasında elde edilen ses kayıtlarının deşifre edilmesi sonucunda 310 sayfalık veri elde edilmiştir. Veri deşifresi iki farklı kişi tarafından yapılmıştır.

2.6. Saha Araştırması

Saha araştırması 2016 yılının Temmuz ve Ağustos aylarında tamamlanmıştır. Her bir görüşme ile ortalama 45 dakika görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin geçerlilik ve güvenilirliğini arttırmak için araştırma bölgesine bir defadan fazla gidilmiştir. Görüşme öncesi ve sonrası bölgede gözlem yapmaya özen gösterilmiştir.

3. Bulgular

3.1. Alkol Kullanım Durumuna İlişkin Veriler

Alkol test etme yaşı bölgeden bölgeye, kişiden kişiye değişmekle birlikte en sık görüldüğü yaş aralığı 10-12 yaş aralığı olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu alkolü ilk olarak aile/akraba ortamında, bir kısmı da alkolü arkadaş ortamında test ettiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların alkolü test ettikleri yer genellikle düğün/yılbaşı gibi bir eğlence ortamı olmuştur. Alkolü ilk kez bir eğlence ortamında deneyen bir katılımcı (23G15), ilk kullanım deneyimini şu şekilde ifade etmiştir: "7 yaşında sünnet düğünümde denemiştım. Rakıydı tadına bakmak gibi bir şey oldu da uçtuk baya. Düzenli olarak kullanmaya 13 yaşında başladım." Alkol deneme yaşı

kırsal kesimde daha düşük olabilmektedir. Bir katılımcı (18G18) bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: “Bizim köyde daha çocuklukta, daha ilkokulda başlıyorlar alkol tüketmeye ama ne bileyim ben köyde çok fazla zaman geçirmedim için belki de daha geç başladım.” Alkol tüketmeye başladıkları yaş sorulduğunda katılımcılar genellikle 14-15 yaş civarında düzenli alkol tüketmeye başladıklarını söylemişlerdir. Katılımcılara daha önce sarhoş olup olmadıkları sorulduğunda erkek katılımcıların çoğunluğunun sarhoşluğu deneyimlediği görülmüştür. Katılımcıların yanıtları değerlendirildiğinde ailelerin (özellikle annelerin) sarhoşluğa olumlu yaklaşmadığı gözlemlenmiştir. Sarhoş olduklarında riskli davranışlar sergileyen katılımcılar, başta korktuklarını ancak zamanla bunu unuttuklarını, sadece komik bir anı olarak hatırladıklarını ve riskli davranışlar sergilemeye devam ettiklerini ifade etmişlerdir. Kadın katılımcıların ise sarhoşluk deneyimlerinde genellikle ev ortamında ya da akranlarından güvendikleri kişilerin yanında olmayı tercih ettikleri görülmüştür. Katılımcılar sarhoşluğun kişinin bastıracağı duygu ve düşüncelerini rahatlıkla yaşamasına imkân sağladığını ifade etmişlerdir. Katılımcılar arasında sarhoşluk deneyimi yaşamayan (18G18, 12G17) ancak bunu merak ettiğini ifade edenler de mevcuttur.

Araştırma kapsamında görüşülen kişilerden alkol kullanım sıklığının, kadınlar ve erkekler arasında farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre erkekler daha fazla ve daha sık alkol tüketmektedir. Gençler arasında en yaygın kullanılan alkol çeşidi biradır. Bölgede birayı, rakı ve şarabın takip ettiği gözlemlenmiştir. Katılımcılar arasında düzenli fakat az tüketenler olmasının yanında kırsal bölgelerde özellikle erkeklerde tüketimin arttığı görülmektedir. Eğlence (düğün) ve alkol kültürünün bu artışta önemli bir payı vardır. Görüşülen kişilerden riskli tüketimde olan, ya da zaman zaman o sınıra dayanan kişilerin olduğu araştırma bulguları arasındadır. Yaz mevsiminde alkol tüketim miktarının arttığını söyleyen katılımcılar çoğunluktadır. Alkol tüketim sıklığının ve miktarının yaz ve kış arasında değiştiğini söyleyen bir katılımcı (38G17), kışın 2-3 günde bir, yazın hep alkol tükettiklerini, alkol tükettiğinde de 6-8 tane bira içtiğini söylemiştir. Katılımcılara göre havanın güzel olması nedeniyle mekân sıkıntısının olmaması, okulların tatil oluşu, mevsimsel işçilikten ekonomik gelir elde etme, arkadaş ortamının daha fazla olması, düğün kültürü gibi sebepler bunda etkili olmaktadır. Ayrıca bir katılımcı (16G18), Ramazan Ayı sonrası alkol tüketiminde artış olduğunu söylemiştir.

Yapılan araştırmalar alkol kullanımı ve gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu göstermektedir. Gelir seviyesi arttıkça alkol kullanımı da artış sergilemektedir. Alkol özellikle öğrenci için maliyeti yüksek bir içecektir. Katılımcılara bu maliyeti nasıl karşıladıkları sorulduğunda katılımcılardan bazıları yaz mevsiminde çalıştıklarını, böylelikle tüketim harcamalarını karşıladıklarını söylemiştir. Özellikle yaz aylarında köylerde gençlerin yapabileceği yevmiyeli işler oldukça fazladır. Köyde gençlerin çalışmasının başka bir nedeni de can sıkıntısıdır. Boş vaktin fazla olması ve gençlerin boş zamanlarında yapabilecekleri aktivitelerin sınırlılığı çalışma nedenlerindedir.

Literatüre göre alkol tüketiminde riskli davranış geliştirme sınırı; kadınlarda haftalık 14 standart içki, erkeklerde ise haftalık 21 standart içkidir (1 std. içki = 1 tek rakı/cin/viski vb. = 1 kadeh şarap = 1 33 cl'lik kutu bira). Bu kriter, bir kişinin söz konusu sınırı aşarak daha fazla alkol tüketme davranışı sergilediğinde; fiziksel ve ruhsal patolojiler geliştirmeye başlayacağını ifade etmektedir. Fakat bu ölçüt herkes için geçerli olmayabilir. Diğer bir ifade ile belirtilen sınırdan daha düşük doz alkol alındığında da kişinin sağlık durumu olumsuz etkilenebilir. Bununla birlikte

kişi, miktardan bağımsız olarak haftada beş günden fazla alkol tüketmemelidir. Buna göre, azami iki gün hiç alkol kullanılmamalı, kullanılacaksa bile erkekler için günlük 4; kadınlar içinse günlük 3 standart içki sınırı aşılmamalıdır (Ögel ve ark. 1998). Bu araştırmada erkek katılımcıların büyük çoğunluğu elde ettikleri kazancın büyük bir kısmını (oran mevsimsel olarak değişmekle birlikte) alkole harcamaktadırlar. Dolayısıyla araştırmaya dahil edilen erkek katılımcılar arasında, alkol kullanımının bahsedilen riskli tüketim sınırında olduğu düşünülmektedir. Fakat katılımcıların bu risk durumunun ve tehditin farkında olmadığı gözlemlenmiştir.

Katılımcılar arasında “Alkol tüketimi nedeni ile ekonomik sıkıntı yaşadınız mı?” sorusuna “evet” yanıtı verenler bulunmaktadır. Örneğin bir katılımcı (21G18) “Cepte 50 lira para varsa 45 lirasına içki alıyoruz 5 lira kalıyor 7 liraya da sigara alıyoruz hiçbir şey kalmıyor” demiştir. Bir başka katılımcı (21G18) bir önceki yaz çalıştığını ama hep alkol aldıklarından hiç para biriktiremediğini, parası olmadığına da alkol alırken kredi kartını kullandığını söylemiştir. Bir başka katılımcı (22G18) da parasının hepsini alkole verdiğinde ekonomik olarak çok sıkıntı yaşadığını söylemiştir. Araştırma sırasında gençlerin alkol tüketiminde yaşadıkları en büyük olumsuzluk ekonomik sorunlar olarak gösterilmiştir. Ekonomik sorun yaşamadığı sürece alkolü bırakmayacağını, ancak parası bittiğinde alkol masasından kalkacağını söyleyen katılımcılar bulunmaktadır.

Alkol ve madde bağımlılığı ile ilgili yapılan araştırmalar bağımlılık yapıcı bir madde kullanımının başka bir maddeye geçişi kolaylaştırdığını göstermektedir. Araştırmada katılımcılara “Bağımlılık yapıcı başka bir madde kullanıyor musunuz?” diye sorulduğunda katılımcıların 20’si sigara kullandığını belirtmiştir. Riskli alkol tüketimi olanların aynı zamanda sigarayı da çok fazla tükettikleri (örneğin günde 1 paket) gözlem notları arasındadır.

Genel anlamda araştırma kapsamındaki gençler sigarayı sağlığa zararlı bir risk unsuru olarak görmekte ve bağımlılık konusunda tedirginlik yaşamaktadırlar. Katılımcıların hemen hepsi alkol kullanmayı bırakmayı/azaltmayı düşünmese bile sigara kullanımını “azaltmayı ya da bırakmayı” düşünmektedir. Bir katılımcı “nasıl olduysa bulaştık bir kere” diyerek sigara kullanımı konusunda düştüğü zor durumu ifade ederken, riskli tüketim grubunda olsa dahi alkol kullanımı konusunda aynı cümleleri kurmamaktadır. Katılımcılar alkolü istedikleri zaman bırakacaklarını düşünürken, sigara bağımlılığından kurtulmanın zor olması noktasında benzer düşüncelere sahiptir.

3.2. Bağımlılığa İlişkin Görüşler

Katılımcılar çevrelerinde çok fazla kişinin alkol tükettiğini, bunlardan bazılarının da bağımlı olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların alkol tüketimine ilişkin tutumları ya nötr ya pozitif iken, bağımlılık konusunda negatif tutum sergilemişler ve çevrelerinin de bağımlı kişiyi hoş karşılamadığını söylemişlerdir. Özellikle bağımlı kişinin tutum ve davranışları çevrelerine rahatsızlık verecek düzeye ulaştıysa bunun çözülmesi gereken bir sorun olduğunu ifade etmişlerdir.

Araştırma kapsamındaki katılımcılar alkol kullanmadıkları zamanlarda herhangi bir yoksunluk yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Sadece iki katılımcı “(3G17) Canım sıkılıyor ee uyku uyuyamıyorum bazen. İçki içtiğim zaman vurduğum gibi kafamı rahatlıkla uyuyabiliyorum” ve (21G18) “Kullanmadığım zamanlarda içimde bir boşluk hissediyorum” şeklinde yanıtlar

vermiştir. Uyuma güçlüğü ve içinde bir boşluk hissinin oluşması bu kişilerin bağımlılık riskinin daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu tedavi edilmesi gereken noktanın, bağımlının başkalarına zarar vermeye başladığı zaman dilimi olduğunu söylemiştir. Bağımlılıkta kişinin sadece kendisine zarar vermesi bazı katılımcılar tarafından kişisel tercih olarak değerlendirilmiştir. Diğer bir ifade ile katılımcılar arasında bağımlılığın tedavi edilmesi gereken bir durum olduğunu düşünenler çoğunlukta olmakla birlikte bunu kişinin kendi seçimi olarak görüp müdahale edilmemesi gerektiğini söyleyenler (16G18), benzer şekilde “herkesin kendi kararı” diyenler (4G18), bu durumda hiçbir sıkıntı görmeyenler (11G17) bulunmaktadır. Araştırma sırasında bağımlılığın tedavi ile iyileşeceğine inanmadığını söyleyen, bağımlılığı kişinin kendi kafasında bitecek bir sorun olarak algılayan katılımcı (8G18) da yer almaktadır. Katılımcılar arasında eğitimlerin bağımlılık sorununa çözüm olacağını savunanlar olduğu gibi bunun tam aksine görüş bildirenler de mevcuttur.

3.3. Alkol Kullanımı ve Kültür

“Aile üyeleri alkol tüketiyor mu?” sorusuna cevap olarak katılımcıların birçoğu annelerinin içmediğini ancak babalarının alkol tükettiğini söylemişlerdir. Katılımcılara “Aile üyeleri sizin alkol kullandığınızı biliyor mu?” diye sorulduğunda hemen hepsi ailesinden en az bir kişinin bildiğini belirtmiştir. Aile üyeleri ile birlikte alkol kullanımını bazı katılımcılar (9G18) saygısızlık olarak değerlendirirken, bazıları (8G18) da bunu bir saygısızlık olarak görmediklerini, yılbaşında aileleri ile birlikte alkol tükettiklerini söylemişlerdir. Ailelerinin alkol tüketimini bildiğini söyleyen ancak onlarla aynı ortamda alkol tüketmeyen katılımcılar çoğunlukta.

Araştırma sırasında erkek katılımcıların ailelerinin alkol tüketimini bildiği, katılımcıların da bunu ailelerine söylemekten çekinmediği görülmüştür. Bölge genelinde özellikle düğün kültüründe 15 yaş üstü genç erkeklerin alkol kullanımı toplumsal kabul görmektedir. Daha küçük yaşlar için alkol tüketimine hem aile hem toplum tepki göstermektedir. Ancak erkek çocuğun alkol tüketimi çoğunlukla “normal” kabul edildiğinden küçük yaşta alkol tüketme zaman zaman hoş görülebilmektedir. Genel olarak küçük yaşta kullanım test etme şeklinde olmakta, yetişkinler tarafından sınırlandırılmaktadır.

Kadın katılımcıların alkol tüketimi kent yaşamında daha fazla kabul görse de kırsal bölgede toplumsal baskı altındadır. Görüşme ve gözlem notlarına göre bölgenin gelişmişlik düzeyi arttıkça, şehir merkezine yaklaştıkça kadınlarda alkol tüketimi artmaktadır. Araştırma kapsamında alkolün aile kültürü olduğunu söyleyen kadın katılımcılar da olmuştur. Onlar daha çok aile ve akrabaları ile alkol tükettiklerini ifade etmişlerdir. Ailelerinin ve çevrenin baskısına maruz kalmadan alkol kullanma, gençler açısından bir çeşit özgürlük olarak değerlendirilmiştir. Kadın katılımcılar erkeklere nazaran alkol tüketimi konusunda daha fazla baskı gördüklerini söylerken, diğer bölgeler ile kıyasladıklarında kendilerini şanslı bulduklarını belirtmişlerdir.

Katılımcılara “Yakın çevrenizde alkol tüketen var mı?” diye sorulduğunda tüm görüşmecilerin çevrelerinde alkol tüketen çok fazla kişi olduğu görülmüştür. Katılımcılar yakın çevrelerinde alkol tüketiminin fazlalığına vurgu yapmışlardır. Bir katılımcı (18G18) “Yakın çevrede arkadaşlardan içmeyen yok gibi bir şey yani herkes tüketiyor. İçmeyen çok nadir çıkar”, başka biri ise (15G18) “Benim yaşlılarımdan olsun, benden ufaklar olsun beş kişiden dördü içiyor sigara

da alkol de” demiştir. Bir katılımcı (24G17) köydeki durumu “Köyün tamamı. Köyün çoğu sarhoş yani” diyerek yanıtlamıştır. Başka biri (24G17) kendi köylerindeki durumu “Köy 250 kişiye 50'si içiyor bir kere” şeklinde ifade etmiştir. Başka biri (27G17) yaşlılarından içmeyenin olmadığını söylemiştir. “Alkolü genelde kimlerle kullanırsınız?” diye sorulduğunda katılımcılar genellikle kendi yaş grupları ile alkol tükettiklerini ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar yetişkin akrabalarıyla alkol tükettiklerini söylerken, bazıları da kendilerinden iki üç yaş küçüklerin de onlarla aynı ortamda bulunabildiğini söylemişlerdir. Katılımcıların büyük çoğunluğu alkolü bir sosyalizasyon aracı olarak görmekte, arkadaşları ile birlikte alkol tüketmektedir. Katılımcıların birkaçı da (15G18, 28G15, 39G17) canı sıkın olduğunda, canı çok istediğinde, genel alışkanlık gibi sebeplerle tek başına alkol tükettiğini belirtmiştir. Ancak yine de tek başına tüketilen alkol miktarı çok daha az olmaktadır. Katılımcılar grup içinde birbirlerini “gaza getirdiklerini”, bu şekilde daha fazla alkol tükettiklerini söylemişlerdir. Alkol tüketiminde grup dinamiğinin dışında mevcut alkolün ve sürenin de belirleyici olduğunu belirtmişlerdir. Bu nedenle en çok alkol tüketilen zaman dilimlerinin hafta sonları olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılara “Alkol kullanmanız konusunda çevreniz ne düşünüyor?” diye sorulduğunda; bazı katılımcılar (20G16) bunun kültürel yapı gereği anormal karşılanmadığını ifade etmiştir. Bir katılımcı (10G18) “Ya bir şey demiyorlar. Çünkü artık herkes hep aynı şekilde içiyor yani öyle anormal bir durum yok yani bizim yaptığımızda” demiştir. Başka bir katılımcı (19G18) ise tüketimin kültürün bir parçası olduğunu ve bu nedenle herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını söylemiştir. Kimseye zarar verilmediği sürece sorun olmayacağını söyleyen katılımcılar çoğunluktadır. Bazı katılımcılar çevrenin tepkisinin “iç ama fazla içme” şeklinde olduğunu, bir katılımcı (25G16) yaşlılarından yana sıkıntı olmadığını ancak büyüklerinin tepki verdiğini ifade etmiştir.

Araştırma sırasında özellikle köylerde alkol tüketimi yoğun olduğu için bu davranışın normal karşılandığı olumlu ya da olumsuz herhangi bir tepki verilmediği, olağan bir durum olarak algılandığı vurgulanmıştır. Sosyal çevre, gençlerin alkol tüketimine sadece çevreye rahatsızlık verdiklerinde müdahale etmektedir. Aileler de çocuklarını çok içmemeleri, taşkınlık yapmamaları, çevreye rahatsızlık vermemeleri noktasında uyarılmaktadır. Kurallara uyulduğu zaman sosyal çevre gençlerin alkol tüketimine çok fazla karışmamaktadır. Benzer süreçlerden geçen birçok kişi olduğu için gençlerin alkol tüketimi bir gençlik heyecanı olarak değerlendirilmektedir. Sık alkol tüketen bir katılımcı ise (40G18) “Benim alkol tüketimim askere gidene kadar” demiştir. Sosyal çevrenin de gençlerin alkol tüketiminin askerlik, evlenme ve sorumluluk alma ile azalacağını düşündüğü gözlemlenmiştir. “Çevrenizden tepki geldiğinde sizin tutumunuz ne olur?” diye sorulduğunda katılımcılar çevrenin tepkisini çok önemsemediklerini, aynı davranışı tekrarlamaya devam ettiklerini söylemişlerdir.

Araştırma kapsamındaki köylerde asker uğurlama geleneği dışında asker eğlencesi geleneği de bulunmaktadır. Bu eğlenceler gençlerin bir araya geldiği, oynadığı, eğlendiği, alkol tükettiği, aynı zamanda ailelerine veda ettiği eğlencelerdir. Düğünlerde ise gelenek “toprak bastı”dır. Köye gelen damat adayı köy gençlerine “toprak bastı” adı altında para ve alkol vermektedir. Katılımcıların birçoğu toprak bastıda alkol tüketiminin özellikle köyün erkekleri arasında çok yaygın olduğunu, bu düğünlerde kasa kasa alkol tüketildiğini söylemiştir. Bir katılımcı (10G18) düğün kültürünün alkol kullanımını arttırdığını, normalde daha az tüketirken yaz sezonunda bu kültürle daha fazla alkol kullanıldığını belirtmiştir. Yaz sezonunda düğünlerin fazla olması ile alkol kullanımı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu araştırma bulguları arasındadır.

Araştırmadaki kadın katılımcılar alkol kullanımları konusunda gelen tepkilerde cinsiyet farkı gözetildiğini, genelde erkeklerin alkol kullanımlarının toplum tarafından hoş karşılandığını, kendilerinin alkol tüketmesine ise tepki gösterildiğini söylemişlerdir. Örneğin bir katılımcı (1G15) “Aynen erkekler içiyor, kızlar içtiği zaman aa çok ayıp oluyor” derken başka bir katılımcı (2G15) “Mesela orada başka bir erkek içse bir şey demezler ama bizi görseler bir şey derler” demiştir. Bir diğeri bu görüşleri destekler biçimde (12G16) “Erkekler için bir şey demiyorlar ama kızlar için “ne kadar ayıp diyorlar. Kuzenim küçükken (12-13 yaşında) içki içmeye başlamıştı, çok büyük tepki almıştı. 17-18 yaşından sonra normal karşılanıyor. Kızlarda normal karşılanmıyor ama” demiştir.

Erkek katılımcıların alkol kullandıkları yerler genelde köyün belirli yerleri dere boyları, kahvehane önleri ve ormanlık alanlardır. Gençler ormanda toplandıklarında genelde piknik yapmakta, ateş yakıp etrafında toplanmakta, sosyalleşmekte ve alkol tüketmektedir. Araştırma kapsamındaki tüm köyler değerlendirildiğinde köylerin hemen hepsinde yaş ve saat sınırına uyulmadığı görülmektedir. Sadece iki köyde bakkallar erken kapandığı için gençler alkolü daha erken saatte temin ettiklerini söylemişlerdir. Yasaklar olsa dahi türlü yöntemlerle isteyen kişinin alkollü içki alıp içebileceği de bulgular arasındadır. Kent merkezine yaklaştıkça denetimlerin artması ve yakın ilişkilerin azalması sebebi ile alkol konusundaki yasalara daha fazla uyulduğu tespit edilmiştir.

3.4. Alkol Kullanımı ve Gençlik

Alkol kullanma nedeni kişiden kişiye farklılık göstermekle birlikte araştırmada bazı ortak nedenler tespit edilmiştir. Birçok katılımcı zevk almak, eğlenmek, neşelenmek için alkol kullandığını söylemiştir. Arkadaş ortamı nedeni ile alkol kullanma öne çıkan bulgular arasındadır. Bir katılımcı (3G17) alkolü “ortam olsun diye” tükettiğini söylemiş, “Arkadaşlarınız kullanmasa ne yaparsınız?” sorusunu “başkalarını bulurum yine devam ederim” şeklinde yanıtlamıştır. Bir diğeri tüketim nedeni de ortama uyum sağlamadır. Bir katılımcı (24G17) “Şurada kimi çevirseniz içer yani sürekli içtikleri için ben de onlara uyum sağlıyorum” demiştir. Araştırma bulgularına göre bir diğeri alkol kullanım nedeni ise istek ve meraktır. Sinir ve stresin giderilmesi, kafanın rahatlaması ve sıkıntıyı hafifletmek de alkol kullanım nedenleri arasında gösterilmektedir. Diğeri nedenlere ek olarak tadını beğendiği için alkol kullananlar da bulunmaktadır. Boş zaman ve can sıkıntısı da gençlerin alkol kullanım nedenleri arasında gösterilmiştir. Bir katılımcı (10G18) alkol kullanma nedenini şu şekilde ifade etmiştir: “Ya hem sıkıntıyı hafifletmek. Hem burada yapacak bir şey yok ki. Burada kahveden başka bir şey yok. Kahveye çıkıyoruz falan canımız sıkılıyor. Ondan sonra yapacak bir şey yok biz de içki falan içiyoruz.”

Araştırma verilerine göre kullanım nedenleri kişisel özelliklere göre değişse bile genel anlamda alkol; eğlenmek, neşelenmek, stres atmak, sıkıntıyı hafifletmek, arkadaş ortamına kabul edilmek, uyum sağlamak, istek ve merak duymak, tadını beğenmek, boş zamanın olması, can sıkıntısı gibi sebeplerle tüketilmektedir. Tüm bu nedenlerin dışında “Trakyalı olmak” birçok katılımcı açısından alkol tüketiminin önemli bir gerekçesi olarak sunulmuştur. Örneğin bir katılımcı (20G16) Trakya bölgesinde alkol kullanımında bir nedene ihtiyaç duyulmadığını “Bizde şimdi neden yok Trakya insanı öyle oluyor kafası iyiyken de bozukken de içiyor... içilmesi için özel bir neden yok yani.” sözleri ile ifade etmiştir.

Bir başka katılımcı da (14G18) “Bizde alkol kullanmak anormal bir şey değil yani bu Trakya

bölgesinde. Babam pek hoş karşılamaz ama özel günlerde aile arasında toplanıldığında izin verir” demiştir. Araştırma süresince birçok katılımcı gençlerin alkol tüketiminde kültürel yapının rolüne dikkat çekmek istemiştir.

Katılımcılar alkol kullandıklarında çok güldüklerini, kendilerini mutlu hissettiklerini, komik olduklarını, rahatlamış ve umursamaz olduklarını, alkolün onlara cesaret vermesi nedeniyle kendilerini üstün hissettiklerini söylemişlerdir. Alkolün cesaret ve özgüven verdiğini söyleyen bir katılımcı (39G17) o anki hislerini “Babamı bile tanımam... daha rahatlamış böyle bam güm girerim. Alkol varsa her şey var” diyerek açıklamıştır. Alkol kullandıklarında sık sık duygu değişimi yaşadığını ifade eden katılımcılar da olmuştur. (24G17) “Değişik hissediyorum ya, kötü hissediyorum. İnsanın ne yapacağı hiç belli olmuyor. Bazen sinirli oluyorum, bazen aşırı mutlu oluyorum. Fazla cesaretliyiz içki içtiğimiz zaman. O anki ortama bağlı. Ortası yok yani”, (30G18) “Ben karmakarışık oluyorum. Bir bakıyorum duygusalım, bir bakıyorum gülüyorum, bazen sinirli nasıl oluyorum. Normalde çok sakin bir insanım. Barda içersek eğlenceli oluyor. Bardan çıktıktan sonra da bir şarkı çalıyor ben gittim o sırada.” Genel anlamda ise alkolün ilk başlarda mutlu ettiği, sınırın aşılması ile problemlili bir ruh hali oluşturabildiği bulgular arasındadır. Katılımcılara “Sizce alkol kullanmak büyümüş olmakla eşdeğer mi?” diye sorulduğunda bir katılımcı (17G18) büyüklerin arasında olmanın kendisini iyi hissettirdiğini söylemiştir. Araştırma sırasında alkol tüketim düzeyinin bölgeler arasında statü göstergesi olabildiğini söyleyen katılımcılar da bulunmaktadır. Bir katılımcı (40G18), en çok alkol tüketen köyün kendi köyü olduğunu memnun bir ifade ile dile getirmiştir.

Katılımcıların hepsi aşırı alkol tüketiminin sağlığa zararlı olduğunu bildiklerini söylemişlerdir. Bazı katılımcıların çevresinde alkol nedeniyle sağlık problemi yaşayanlar da bulunmaktadır. Örneğin bir katılımcı (40G18), akrabasının bu nedenle felç geçirdiğini söylemiştir. Katılımcılardan bir diğeri (18G18) bir sene kadar önce eniştesinin çok içtiği için böbreklerinden rahatsızlandığını ve vefat ettiğini söylemiştir. Bir başka katılımcı (27G17) ise dayısının alkol ve sigara yüzünden öldüğünü söylemiştir. Bir katılımcı (15G18) aşırı tüketimin mal kaybına sebep olabileceğini söylemiştir. Katılımcılar arasında aşırı alkol tüketiminin okul hayatlarını olumsuz etkilediğini söyleyenler de bulunmaktadır. Bir katılımcı (24G17) birkaç defa okula gidemediğini, işine gidemediğini, arkadaşları ile kavga ettiğini söylemiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu aşırı alkol tüketiminin olumsuz sonuçlar doğurduğunu söylemişlerdir. Ancak her katılımcı konuya farklı bir açıdan yaklaşmıştır. Genel bir değerlendirme yapıldığında katılımcılar aşırı tüketimin sağlığa zararlı olduğunu, aile hayatını olumsuz etkilediğini, alkol tüketen kişinin toplum tarafından damgalandığını, kişiyi maddi zarara soktuğunu, kişinin okul ve iş hayatını olumsuz etkilediğini, tartışmalara ve kavgalara sebebiyet verdiğini, kaza gibi riskli durumlara yol açtığını söylemişlerdir. Alkolün zararlı etkilerini sıralayanların yanında alkolün hiçbir olumsuz etkisi olmadığını savunan bir katılımcı (39G17) da bulunmaktadır. Katılımcılara alkol tüketimi ile ilgili herhangi bir pişmanlık ya da suçluluk duygusu yaşayıp yaşamadıkları sorulduğunda, çoğunluğun suçluluk duygusu yaşamadığı görülmüştür. Katılımcılar çok içmediklerini, kendilerine ve çevrelerine zarar vermediklerini ve bu nedenlerle de suçluluk hissetmediklerini belirtmişlerdir. Sağlık, ekonomi ve sosyal ilişkilerde yaşanan ufak sıkıntılar bazı katılımcıların zaman zaman pişmanlık hissetmelerine neden olmuştur. Pişmanlık hissettiğini söyleyenlerin bir kısmı bu hisse rağmen aynı davranışı tekrarlamaya devam ettiklerini ifade etmiştir.

Katılımcılara “Alkol kullanımında bir sınırlandırma olması gerekir mi?” diye sorulduğunda

katılımcıların bazıları kişinin kendi sınırını bilmesi, kaldırılabileceği kadar içmesi gerektiğini, “sapıtmamak” şartı ile istediği kadar alkol tüketebileceğini söylemiştir. Kendisine sınırlandırma getiremediğini söyleyen başka bir katılımcı da (30G18) “Benim çok oldu iki tane içeceğim eve gideceğim dediğim çok oldu ama olmadı. Bazen sınırı tutturamıyorsun ki” diyerek bu sınırlandırmaya uyamadığını belirtmiştir. Alkol konusunda sınırlandırmalara gerek olmadığını söyleyen katılımcılar da bulunmaktadır. Örneğin bir katılımcı (39G17) “Oturdu mu kalkamayana kadar içerim. Sınır yok bizde. Sınır yok. Nakit yettiği yere kadar gider. Yazın maddiyat olduğu için çok gider yani. Gündüz çalışıyoruz gece içiyoruz. Köyde iş çok. Mesela saman çektik. Kimisi gider ekin çeker” demiştir. Alkol kullanım sınırı bu katılımcı için bütçedir ve yazları bunun da çok sorun olmadığını, çalışıp kazandığı para ile alkol tükettiğini söylemiştir. Bir başka katılımcı (32G16) “yıkılma kadar, içebildiği yere kadar” içtiğini, alkol tüketim düzeyinin herkesin kendi sorumluluğunda olduğunu belirtmiştir.

Alkol tüketimini “Azaltmayı ya da bırakmayı hiç düşündünüz mü?” diye sorulduğunda katılımcıların çoğunluğu azaltmayı ya da bırakmayı hiç düşünmediğini söylemiştir. Azaltmayı ya da bırakmayı düşünmeyenlerin bir kısmı bunun nedeninin az içmeleri olduğunu söylemişlerdir. Bazı katılımcılar azaltmayı düşündüğünü ancak bırakmayı hiç düşünmediğini ifade etmiştir. Bu katılımcılardan biri (23G15) “Alkolü hiç düşünmedim ama sigarayı düşündüm. Sigaranın zararı çok yani ciğerlere falan çok zararı var çok düşündük hatta daha çok genciz bir yerden bulaştık bırakmaya çalışıyorum ama bırakamıyorum” demiştir. Alkolü bırakmayı ya da azaltmayı düşünmüş olan katılımcılar da bulunmaktadır. Bu katılımcılardan birkaçı alkolü bırakmayı ya da azaltmayı denediklerini ancak başarılı olamadıklarını aktarmıştır. Alkolü bırakmak istediğini söyleyen başka katılımcılar da bulunmaktadır. Bir katılımcı (40G18) alkol tüketiminin sürekli arttığını, azaltma ile çözüm bulunamayacağını, bağımlılık oluşturmadan önce bırakmak gerektiğini söylemiş ve askerden döndüğünde bırakmayı deneyeceğini belirtmiştir. Katılımcılar arasında bütçesine zarar verdiği zamanlarda alkolü bırakmayı düşündüğünü söyleyenler de bulunmaktadır. Katılımcılara “Alkolü bırakmanız ya da azaltmanız konusunda ne etkili olur?” diye sorulduğunda bir katılımcı (40G18) ailesinin sözlerinin etkili olmayacağını, çevresinden daha önce alkol tüketmiş birinin bu kararda etkili olabileceğini söylemiştir. “Ailen söyleyince kızılırsun daha çok içiyorsun ama sevdiğin abin anlatıyorsa insan düşünüyor... bir abin bak ben içtim de ne oldu falan dese.” Araştırma bulgularına göre katılımcıların bir kısmı çok fazla alkol tüketmediği için, bir kısmı henüz olumsuz bir sonuçla karşılaşmadığı için alkolü bırakmayı düşünmediğini ifade etmiştir. Riskli tüketim grubunda olanlardan birkaçı alkol tüketimini azaltmayı mantıklı bulduklarını ancak masaya oturduklarında bu kararlarını uygulayamadıklarını belirtmiştir. Riskli tüketime yakın birkaç katılımcı ise alkolü askerden dönünce, evlenince ya da yaşlanınca azaltacağını söylemiştir. Katılımcıların kafalarındaki alkolü azaltma/bırakma tarihinin genelde uzak bir tarih olarak belirlendiği gözlemlenmiştir.

4. Tartışma

Araştırma kapsamındaki katılımcıların alkol test etme yaşı ortalama olarak 12,3 yaştır. Katılımcılar arasında alkolü 6-7 yaşlarında test ettiğini söyleyenler de bulunmaktadır. Bulgulardaki alkol test etme yaş ortalaması daha önce yapılmış çalışmalara yakın sonuçlar vermiştir. Örneğin; Ögel ve arkadaşlarının (2004) yılında dokuz ilde ilköğretim ve ortaöğretim öğrencileri arasında yaptığı araştırmada alkol test etme yaşı 11,6 olarak tespit edilmiştir. Varol’un (2011) yaptığı araştırma sonuçlarına göre alkol test etme yaşı 11’e kadar düşmüştür. Dünya Sağlık

Örgütü'nün (2001-2002) okul dönemi çocuklarının sağlığı ile ilgili yayınladığı araştırmada Avrupa ülkelerinde alkol test etme yaşı erkeklerde 12,3 kadınlarda 12,9 olarak bulunmuştur (<https://www.who.int/>)

Araştırma bulgularına göre düzenli alkol kullanımına başlama yaşı 14-15 yaş civarındadır. Alkol Kontrollü Stratejileri Raporu'na göre alkol test etme yaşı değişmese dahi düzenli alkol kullanım yaşı gün geçtikçe düşmektedir (Kuş, 2012). Türkiye'de üniversite öğrencileri ile yapılan araştırmalar alkol kullanım yaşının 16-17 yaş civarında olduğunu göstermektedir. Örneğin; Fırat Üniversitesi'nde ve Kars il merkezindeki öğrencilerle yapılan araştırmalarda alkol kullanım yaşı 17, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi'nde yapılan araştırmada 16 olarak tespit edilmiştir (Pirinççi & Erdem, 2004; Tanrikulu & ark. 2009; Saraçlı, 2007). Bu araştırmada alkol kullanımına başlama yaşı Türkiye'de yapılmış diğer çalışmalara göre daha düşüktür. Alkolün günlük hayatın, kültürün bir parçası haline gelmesinin bu durumda önemli bir rolü olduğu düşünülmektedir.

Araştırma bulgularına göre, alkol test etme ve alkol kullanım oranı yaş ile birlikte artış göstermektedir. Bulgular Türkiye'de yapılmış diğer araştırma bulguları ile örtüşmektedir. Örneğin Ögel ve arkadaşlarının (2004) 9 ilde yaptığı araştırmada ilköğretim öğrencilerinde alkol kullanım oranı %15,5, ortaöğretim öğrencilerinde alkol kullananların oranı %45 olarak tespit edilmiştir. Ögel ve arkadaşlarının (2006) yaptığı başka bir araştırmaya göre ise 10. sınıf öğrencilerinde alkol kullanım oranı %51,2'dir. Benzer şekilde Bartın il merkezinde ortaöğretim öğrencileri ile yapılan araştırmada da öğrencilerin sınıf seviyeleri arttıkça alkol kullanım oranının arttığı tespit edilmiştir (Erdamar, 2014). Yüce (2019)'nin Hatay Samandağ ilçesinde 1309 lise öğrencisi ile yürüttüğü araştırma sonuçlarına göre, katılımcıların %72,9'u yaşamları boyunca en az bir kez alkollü içki tükettiklerini belirtmiştir. Çoşkun, Özçırpıcı ve Özgür'ün (2019) Gaziantep Merkez Kampüsü'ndeki birinci sınıf (1352) ve son sınıf (865) öğrenci ile yaptıkları araştırma sonuçlarına göre, katılımcı erkeklerin %56,8'i ve katılımcı kadınların %44,0'ı en az bir kez alkollü denemiştir. Son sınıf öğrencilerinin %65,5'i ve birinci sınıf öğrencilerinin %43,2'si alkollü en az bir kez denediğini ifade etmiştir. Yılmaz ve arkadaşlarının (2020) Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi'nde eğitim öğretim gören 2412 katılımcı ile yaptıkları araştırmanın sonuçlarına göre alkol kullanım oranı erkeklerde %38,4 kadınlarda ise %12,9'dur.

Literatür araştırmaları alkol tüketimine etki eden birçok neden olduğunu göstermektedir. Örneğin Kılıç, Akbay ve Başer (2020)'in Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nden 384 öğrenci ile yürüttükleri araştırma sonuçlarına göre; katılımcının yaşı, cinsiyeti, medeni durumu, idolün alkol kullanımı, katılımcının barınma yeri, ailelerin ikamet ettikleri yer, ebeveynlerin alkol tüketim durumu ve katılımcıların sigara kullanım alışkanlıkların alkol tüketimine istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Yüce (2019)'nin 2019 yılında Hatay Samandağ ilçesinde lise öğrencileri ile yürüttüğü araştırmada; sosyal ortamında alkol ve sigara tüketen arkadaşları olan, okula devam sorunu yaşayan ve not ortalaması genelin altında seyreden, bağımlılık yapıcı maddelere rahatlıkla erişebilen, davranış sorunları olan veya uyum zorluğu yaşayan, istismar ya da ihmal öyküleri bulunan, öfke denetiminde zorlanan, kaygı düzeyleri yüksek olan ya da dürtüsel edimler sergileyen kişilerin bağımlılık yapıcı maddeleri kullanma oranlarının daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Alkol kullanımına etki eden faktörlerden bir tanesi de hanehalkı geliridir. Yapılan çalışmada katılımcıların birçoğu işçi ve çiftçi ailelerin çocuklarıdır. Düşün kültürü, gelir seviyesi fark

etmeksizin erkek katılımcıların alkol tüketimini arttırmaktadır. Bunun yanında yazları köylerde yevmiyeli işlerin fazla olması, genç işgücüne ihtiyacın artması nedeniyle çalışan katılımcıların gelir durumlarındaki artış, alkol tüketiminde artışı da beraberinde getirmektedir. Araştırma sonucunda elde edilen bu bulgu literatürdeki çalışmalarla uyumludur. Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre de alkol kullanımı ile gelir seviyesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Dünya genelinde hem yaygın hem riskli tüketim üst gelir grubunda daha yüksektir (WHO, 2014).

Araştırma bulgularına göre erkek katılımcılar kadın katılımcılara göre daha erken yaşta alkolü test etmekte ve daha erken yaşta düzenli alkol kullanmaya başlamaktadır. Dünya Sağlık Örgütü ve OECD raporlarına göre de alkol kullanım oranında cinsiyetler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bu raporlara göre alkol kullanım yaygınlığı erkeklerde kadınlardan daha yüksektir. Riskli alkol tüketiminde de adölesan erkeklerin oranı adölesan kadınlara göre daha yüksektir (WHO, 2014; OECD, 2015). Türkiye Kronik Hastalıklar ve Risk Faktörleri Sıklığı Çalışması (2013)'na göre de erkeklerin alkol kullanım oranı kadınlardan daha yüksektir. Kırsal bölgelerdeki erkek katılımcılar kendileri alkol kullansalar da kadınların alkol kullanmasını hoş karşılamadıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırma kapsamındaki katılımcılar eğlenmek, neşelenmek, stres atmak ve sıkıntının giderilmesi gibi sebeplerle alkol tükettiklerini belirtmiştir. Katılımcılara göre alkol insana neşe vermekte ve bir süreliğine gündelik hayatın sıradanlığından, sıkıntılardan uzaklaştırmaktadır. Katılımcılar aslında bunun geçici bir iyilik hali olduğunu farkındadır. Bir diğer alkol kullanım nedeni ise sosyalleşmedir. Arpacıoğlu ve Ünübol'un (sosyalleşmenin sınırlandırıldığı dönem) pandemi döneminde 4156 kişi ile online olarak yürüttüğü araştırma sonuçlarına göre, alkol kullanan katılımcıların; %20,3'ü alkol kullanımında bir değişiklik olmadığını, %4,9 alkol kullanımının arttığını, %11,2'sinin alkolü azaltmış ya da bırakmış olduğunu belirtmiştir (Arpacıoğlu ve Ünübol, 2020). Pandemi döneminde sosyalleşmenin olmaması, araştırma sonuçlarından anlaşıldığı üzere alkol tüketim alışkanlıklarını değiştirmiştir. Fakat bununla birlikte Yeşilay Danışmanlık Merkezi (2020), pandemi döneminde alkol bağımlılığı nedeniyle başvuruların arttığını belirtmiştir.

Alkol tüketim nedenlerine ilişkin bulgular daha önce yapılmış çalışma bulguları ile benzerlik göstermektedir. Örneğin Mersin Üniversitesi'nde yapılan çalışmada öğrencilerin alkol kullanım nedenleri; eğlenmek, keyif almak, sorunlardan uzaklaşmak, can sıkıntısı, stres, arkadaşlarının içmesi, Kocaeli Üniversitesi'nde; sıkıntıyı hafifletmek, arkadaşlarının içmesi, Fırat Üniversitesi'nde; arkadaş ısrarı, merak, stres, Düzce Üniversitesi'nde; çevre etkisi, özenti, merak, arkadaş etkisi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi'nde eğlenmek ve merak olarak sıralanmıştır (Tot & ark. 2002; Boyacı & ark. 2003; Pirinççi & Erdem, 2004; Mayda & ark. 2008; Yılmaz & ark. 2020). Lise öğrencilerinin alkol kullanım nedenlerinin ise Burdur ilinde; arkadaş çevresi, keyif vermesi, stres atma, Erzurum ilinde; özenti ve merak olduğu tespit edilmiştir (Orak & ark. t.y; Erci, 1999). Arkadaş ve çevre etkisi ergenlik döneminde en sık karşılaşılan durumlardandır ve gençlerin alkol kullanım davranışlarında büyük ölçüde belirleyici olmaktadır. Boş zaman ve can sıkıntısı da riskli tüketim ve bağımlılıkla mücadelede ele alınması gereken alkol tüketim nedenlerindedir. Ertunç (2019)'un AMATEM bölümünde tedavi gören 20 katılımcı ile yaptığı araştırmaya göre; “serbest zaman etkinliklerini etkili başa çıkma stratejisi olarak gören katılımcıların öz yeterliliklerinde artış algıladıkları gözlenmiştir. Bu durum tedavi sürecindeki kazanımların sürdürülmesi ve relapsa karşı önleyici olması açısından son derece önemlidir.”

Literatüre bakıldığında alkol kullanımı ile ilgili araştırma yaparken kültürel öğelerin de göz önünde bulundurulması gerektiği görülmektedir. Macgrovn'a göre alkollü içkilerin kullanımı binlerce yıldır birçok kültürün ayrılmaz bir parçasıdır. Modern dönem öncesi dönemde fermente edilmiş içki Avusturya, Okyanusya ve Kuzey Amerika hariç tüm kabile ve köy toplumlarında bilinmektedir. Alkolün geleneksel olarak tüketildiği özellikle tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu yerlerde alkol üretimi genelde ev içinde ve az miktardadır. Bu sebeple alkol bu topluluklarda belirli kutlamalara özel komünal bir yapı göstermektedir. Yerli bir içki tüketim kültürü olmayan toplumlar alkol ile aniden ve problemlili bir şekilde karşılaşmıştır. Orijinali kabile ve köy toplumlarına dayanan bu gelenek dünyanın birçok ülkesinde devam ettirilmektedir. Ancak Avrupa'da endüstrileşme ile birlikte içkinin üretimi ve tüketimi farklılaşmış yeni bir içki kültürü ortaya çıkmıştır. İçkinin damıtılmış özü her yerde bulunmaya ve birçok yere gönderilmeye başlanınca alkol, yılın her dönemi ya da haftanın her günü tüketilebilen bir ticaret malzemesi haline gelmiştir (WHO, 2014). 19. yüzyılda kullanım sıklığının ve miktarının artması ile de toplumsal yaşamı ve sağlığı tehdit eden önemli bir faktör haline gelmiştir.

Araştırmanın sürdürüldüğü bölgede de alkol günlük hayatın, bölge kültürünün ayrılmaz bir parçasıdır. Düğünler ve asker eğlenceleri alkolün sık kullanıldığı toplumsal faaliyetlerdir. Bu tür kültürel etkinliklerde sadece erkekler alkol tüketmektedir. Bazı erkek katılımcılar alkol tüketmeleri için özel bir nedenin olmadığını, bölge kültüründe sürekli alkol tüketildiğini, bunun normal ve sıradan bir davranış biçimi olduğunu söylemiştir. Örneğin bir katılımcı (38G17) "Trakya'da bunu herkes yapar benim görüşüme göre. Çünkü düğünler, asker düğünleri falan oluyor ya. Herkes ikramlarda bulunuyor. Gelen misafirler falan. Tüketilmesi normal." demiştir. Bir katılımcı (25G16) da alkol kullanımı için özel bir sebebinin olmadığını "Sıkıntı yok da hani zevkten neşe eğlence için... hem de Trakyalıyız şimdi, içimizde var" diyerek aktarmıştır. Bir başka katılımcı (23G15) yine bölgedeki alkol tüketim miktarına dikkat çekmiştir. "Bizim Trakya insanı zaten çok içiyor öyle böyle değil yani." Bir diğer katılımcı (20G16) Trakya bölgesinde alkol kullanımında bir nedene ihtiyaç duyulmadığını ifade etmiştir. "Bizde şimdi neden yok Trakya insanı öyle oluyor kafası iyiyken de bozukken de içiyor... içilmesi için özel bir neden yok yani." Riskli alkol tüketen erkek katılımcılar genelde üzüldüklerinde içtiklerini, mutlu olduklarında içtiklerini, düğünlerde içtiklerini, sevdikleri arkadaşları geldiğinde içtiklerini yani kısacası içmeleri için sebebin çok olduğunu aslında sürekli tükettiklerini söylemişlerdir. 2006-2007 yılında Trakya Üniversitesi öğrencileri ile yapılan araştırmada bahsi geçen nedenler sıralanmış, en yüksek oranda (%18,6) ise "özel bir sebebin olmaması" ifadesinin yer aldığı tespit edilmiştir (Evren, 2008). Araştırma sırasında birçok katılımcının bir neden bulmakta zorlandığı gözlemlenmiştir. Katılımcıların ifadelerine göre, bölge kültüründe erkeklerin alkol kullanması normal kabul edilmektedir. Araştırmanın sürdürüldüğü bölgede düğünlerde ve asker eğlencelerinde akşamdan sabaha kadar alkol tüketmek neredeyse her yaz uygulanan bir ritüele dönüşmüştür. Bu ritüeller katılımcılar tarafından birlik ve beraberliğin sembolü olarak nitelendirilmiştir. Katılımcılar alkol tüketim sırasında birbirlerine maddi ve manevi destek olduklarını söylemişlerdir. Tüm bu veriler değerlendirildiğinde alkolün gençler arasında kaynaştırıcı işlev gördüğü, sosyalleşme ortamı sağladığı söylenebilmektedir. Araştırma sonuçlarına göre, yaz mevsiminde alkol tüketim miktarının her iki cinsiyet için de arttığını söylemek mümkündür. Okulların tatil olması nedeni ile boş zamanın fazlalığı, havanın elverişli olması ve alkol tüketilecek mekanların fazlalığı (piknik alanları vb.), yevmiyeli işlerle ek gelir

elde edilmesi, arkadaş ortamı ile düğün ve eğlence kültürünün bu artışta etkili olduğu düşünülmektedir.

Bağımlılık alanında yapılan çalışmalara göre başka bir bağımlılık yapıcı maddenin varlığı bağımlılık riskini arttırmaktadır (Ulukoca & ark. 2013). Bu araştırmada da katılımcılar arasında sigara tüketenlerin sayısı 20'dir. Riskli alkol tüketimi olan birkaç katılımcının sigarayı da çok fazla tükettiği gözlemlenmiştir. Sigara kullanan katılımcıların büyük çoğunluğunun sigarayı bırakmak istemelerine karşın, alkolü bırakma düşüncesine uzak olmalarının iki nedeni olabileceği düşünülmektedir. İlki alkolün keyif verici etkisinden uzaklaşmak istememeleri, ikincisi de alkol bağımlılığının daha uzun vadede ortaya çıkıyor olmasıdır.

Yapılmış çalışmalar ailesinde ya da yakın çevresinde alkol kullanan kişi bulunanların alkol kullanma ve bağımlılık riskinin diğerlerinden daha yüksek olduğunu göstermektedir (Coşkun, 2008). Araştırmada annelerin alkol kullanmadığı genelde babaların ve erkek kardeşlerin alkol kullandığı tespit edilmiştir. Katılımcılardan birkaçı babalarının geçmişte çok fazla alkol tükettiğini, yaşlılık hastalık gibi sebeplerle alkol kullanmayı azalttığını ya da bıraktığını söylemişlerdir. Katılımcıların bir kısmı alkolün olumsuz etkileri bilseler dahi bir kez alkol tüketmeye başlayınca devamının geldiğini, sınırlandırma yapamadıklarını, sabaha kadar içtiklerini, masadan kalmayacakları düzeye ulaştıklarını ifade etmişlerdir. Erkek katılımcılar bunu "normal" bir gençlik dönemi olarak algıladıklarını, alkole ilişkin alışkanlıkların askerlik, evlenme, yaşlılık dönemlerinde kendiliğinden değişeceğini düşündüklerini söylemişlerdir. Bu Zucker'in gelişimsel sınırlı alkolizmini akla getirmektedir. Bu modelde de kişiler ergenlik ve erken erişkinlik dönemlerinde sık ve yoğun alkol alırken erişkin hayatta iş ve aile gibi sorumlulukların artması nedeni ile sosyal içici durumuna dönmektedirler (Uluğ & ark. 2005).

5. Sonuç

Bağımlılık riski günümüzün en önemli gençlik sorunlarından biri olmaya devam etmektedir. Öyle ki ulusal ve uluslararası birçok araştırma, sorununun boyutunun gün geçtikçe arttığını ortaya koymaktadır. Bu araştırmada da erkek katılımcıların büyük çoğunluğunun (17 katılımcı) alkol kullanım düzeyinin yaz aylarında riskli kullanım seviyesine ulaştığı tespit edilmiştir. Bağımlılık alanında sosyal hizmet uzmanlarına yer verilmesi ve okul sosyal hizmeti uygulamasının başlatılması; koruyucu / önleyici, bilgilendirici / bilinçlendirici ve rehabilite edici çalışmaların yürütülmesi açısından son derece önemlidir.

Bağımlılık, içerisinde kişisel olduğu kadar toplumsal bir boyut da barındıran sorunların başında gelmektedir. Bu araştırmada da bahsedildiği gibi çevresel etmenlerin bağımlılıktaki etkisi azımsanmayacak derecededir. Bu nedenle bağımlılığın bütüncül yaklaşım ve çevresi içinde birey anlayışını odak alan uygulamaları gerekli kıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Sosyal hizmet, bağımlılık ile çalışırken hem bireysel hem de toplumsal bazda, mikro, mezo ve makro düzey koruyucu-önleyici ve tedavi edici uygulamalar gerçekleştirir. Sosyal hizmet uzmanları mikro düzeyde, bireyi esas almaktadır. Bağımlılık çalışmalarında her birey ayrı ayrı değerlendirilmeli, her bireyin farklı kişilik özelliklerine sahip olduğu hatırlanmalıdır. Soruna biyo-psikososyal model açısından yaklaşarak riskli tüketim grubundaki bireyler ile birebir görüşmeler yapılarak bireyin bağımlılığa ilişkin farkındalık düzeyinin artırılması önemlidir. Böylelikle riskli tüketim ve bağımlılık sorunu çok yönlü şekilde ele alınabilmektedir. Mikro düzey uygulamalarda "güçlendirme" yaklaşımının bireyin bağımlılık riskine karşı korunmasında yardımcı olacağı

düşünülmektedir. Kişi güçlendirme yaklaşımı ile sadece “uyma” davranışı gösteren birey değil, kendi kararlarını veren birey durumuna gelecektir. Bu süreçte psikoterapi desteği de hayati öneme sahiptir. Ancak bazı katılımcılar bağımlılık ile mücadelede kişinin “kendi kaderini tayin hakkı”na saygı duyulması gerektiğini belirtmiştir. Buna karşılık riskli alkol tüketimi ve bağımlılığa ilişkin her türlü koruyucu önleyici tedbirlerin alınması, gerekli bilgilendirmenin yapılması sosyal hizmet uzmanının görevleri arasındadır. Mezzo düzeyde ise aile içi ilişkilerin düzenlenmesine ilişkin çalışmalar yürütülebilir. Nitekim aile iletişiminin güçlü olduğu, ebeveynleri ile nitelikli zaman geçiren bireylerin bağımlılık riskinin daha az olduğu yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur. Makro düzeyde yapılacak çalışmalardan biri bölgede bilgilendirici/bilinçlendirici çalışmalar yürütmektir. Gençleri homojen bir grup olarak değerlendiren görüşlerin aksine kültürel özellikleri, grup dinamiklerini göz önünde bulunduran koruyucu, tedavi edici/rehabilitasyon edici eğitim programlarının yapılması son derece önemlidir.

Araştırma bulgularına göre kırsal bölgelerde 18 yaş altı katılımcıların rahatlıkla alkole erişebildiği görülmüştür. Alkol satışında ve trafikte denetimlerin artırılması önemli olmakla birlikte “yasak” koymanın riskli tüketim ve bağımlılık ile mücadelede yeterli çözüm sağlamadığı söylenebilmektedir. Katılımcılar, yasaklara rağmen isteyen herkesin alkole erişmenin bir yolunu bulacağını belirtmiş ve yasakların ergenlik dönemi içinde “çekici” olarak algılanabildiğini söylemiştir. Tüm bu sebeplerle kişilik özellikleri ve kültürel değerleri göz ardı etmeden, bağımlılık ile mücadelede gençlerin içsel motivasyonlarının artırılmasına ilişkin çalışmalar yürütülmelidir. Yine bağımlılık ile mücadelede gençlerin iletişim becerilerinin geliştirilmesi, serbest zaman etkinliklerinin çeşitlendirilmesi de son derece önemlidir.

Kaynakça

- Altunay, E., Oral, G. & Yalçınkaya, M. (2014). Eğitim Kurumlarında Mobing Uygulamalarına İlişkin Nitel Bir Araştırma, *Sakarya University Journal of Education*, 4 (1), 62-80.
- Arpacıoğlu, S. & Ünübol, Başak (2020). Koronavirüs Salgınında Alkol ve Sigara Kullanımındaki Değişiklikler ve İlişkili Durumların Araştırılması, *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*, 2 (3), 128-138.
- Beşirli, Y. D. D. H. (2011). Gençlerin Alkol Tüketim Davranışları ve Bu Davranışlarını Etkileyen Faktörlerin Sosyolojik Analizi. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 0 (35), 85-118. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/pub/iusoskon/issue/9517/118911>
- Boyacı, H., Çorapçıoğlu, A., Ilgazlı, A., Başıyigit, İ. & Yıldız, F. (2003). Kocaeli Üniversitesi Öğrencilerinin Sigara İçme Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi, *Solum Hastalıkları*, 14, 169-175.
- Büyükoztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Pegem Akademi, Ankara.
- Coşkun, S., Ögel, K. & Işıl, Ö. (2008). Uçucu Madde Kullanan Ergenlerde Bilinçlendirme Eğitiminin Etkinliği, *Bağımlılık Dergisi*, 9(3): 114-118.
- Coşkun F., Özçırpıcı B. & Özgür S. (2019). Gaziantep Üniversitesi Merkez Kampüsü’ndeki Lisans Öğrencilerinde Alkol ve Madde Kullanma Durumu, *Ortadoğu Tıp Dergisi*, 11(2), 143-147.
- Elder, S. (2009). *ILO School to Work Transition Survey: A Methodological Guide*, Module 3,

Sampling Methodogy, Youth Employment Programme International Labour Office. Erişim Linki https://www.ilo.org/employment/areas/youth-employment/work-for-youth/WCMS_191853/lang--en/index.htm

- Erci, B. (1999). Lise Öğrencilerinde Madde Bağımlılığı ve Etkileyen Ailesel Faktörler, Atatürk Üniversitesi, *Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2 (1).
- Erdamar, G. & Kurupınar, A. (2014). Ortaöğretim Öğrencilerinde Görülen Madde Bağımlılığı Alışkanlığı ve Yaygınlığı, Bartın İli Örneği, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (1), 65-84.
- Ertunç, S. (2019). *Alkol ve Madde Tedavisi Gören Bireylerin Görüşlerine Göre Serbest Zaman Aktivitelerinin Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi Sürecindeki Rolü*, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Spor Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Evren, H. (2008). *Trakya Üniversitesi Öğrencilerinin Riskli Sağlık Davranışları ve Sağlık Hizmeti Kullanımları*, Trakya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Edirne.
- İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı. (2012). *EMCDDA 2012 Ulusal Veri Raporu (2011 Verileri) Reitox Ulusal Temas Noktası Türkiye: Yeni Gelişmeler, Trendler, Seçilmiş Konular*. Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM). Erişim Adresi: <http://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/Arsiv/TUBIM/Documents/TURKIYE%20UYUSTURUCU%20RAPORU%202012.pdf>
- Mayda, A. S., Gerçek, Ç. G., Gümüş, G., Demir, S., Deniz, M. & Sürücü, Z. P. (2010). Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Öğrencilerinde Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Sıklığı ve Kullanmaya Başlama Nedenleri, *Düzce Tıp Dergisi*, 12(3): 7-14.
- OECD (2015). Tackling Harmful Alcohol Use, Economic and Public Health Policy, OECD Publishing. Erişim Linki https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/tackling-harmful-alcohol-use_9789264181069-en#page4
- Orak, S., Demet, Y., Kılınç, S., Özcan, M. & Altın, S. (erişim tarihi 2016). *Burdur Şehrindeki Lise Öğrencilerinin Sigara, Alkol vb Alışkanlıkları Yönünden Araştırılması*, Burdur Sempozyumu.
- Ozoğlu, İ. N. (2020). Pandemi Bağımlılıkları Tetikledi, Erişim Linki <https://www.yesilay.org.tr/tr/makaleler/pandemi-bagimlilikleri-tetikledi>
- Ögel, K., Çorapçıoğlu, A., Sır, A., Tamar, M., Tot, Ş., Doğan, O. vd (2004). Dokuz İlde İlk ve Ortaöğretim Öğrencilerinde Tütün, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 15(2):112-118.
- Ögel, K., Taner, S. & Eke, C. Y. (2006). Onun Sınıf Öğrencileri Arasında Tütün, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı: İstanbul Örnekleme, *Bağımlılık Dergisi*, 7(1), 18-23.
- Ögel, K., Karalı, A., Tamar, D., & Çakmak, D. (1998). *Hekimler İçin Alkol ve Madde Eğitim Programı Alkol ve Madde El Kitabı*. İstanbul, Bakırköy, Türkiye. <http://www.ogelk.net/dosyadepo/gpktp8.pdf>
- Kılıç, O., Akbay, C. & Başer, U. (2020). Üniversite Öğrencilerinde Alkol Tüketimi: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Örneği, *Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi*, 35, 232-237.
- Kuş, S. (2012). *Alkol Kontrollü Statejileri*, Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu, Ankara. file:///Users/aylinarici/Downloads/ALKOLKONTROLSTRATEJLER.pdf
- Pirinççi, E. & Erdem, R. (2004). Fırat Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

- Öğrencilerinin Alkol Kullanma Alışkanlıkları, *AÜTD*, 36, 71-76.
- Roche A. M., Bywood, P., Borlagdan, J., Lunnay, B., Freeman, T., Lawton, L. vd (2007). *Young People and Alcohol: The Role of Cultural Influences*, National Centre for Education and Training on Addiction, Adelaide.
- Sağlık Bakanlığı Türkiye Halk Sağlığı Kurumu. (2013). Türkiye Kronik Hastalıklar ve Risk Faktörleri Sıklığı Çalışması, Anıl Matbaa, Ankara. Erişim Linki <https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/khrfat.pdf>
- Saraçlı, Ö. (2007). *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Öğrencilerinde Sigara, Alkol ve Madde Kullanımı ile İlişkili Bireysel ve Psikososyal Faktörler*, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Zonguldak.
- Tanrikulu, A. Ç. (2009). Kars İl Merkezinde Çeşitli Üniversite Öğrencileri Arasında Sigara Kullanım Sıklığı ve Risk Faktörleri, *Tur Toraks Dergisi*, 10,101-106.
- Tot, Ş., Yazıcı, A., Yazıcı, K., Erdem, P., Bal, N. & Metin, Ö. (2004). *Revalance of Smoking, Drinking and İlicit Drug Use Among Adolescents in Mersin, Turkey: Comparison of Secondary School, High School and University Students*, Yeni Symposium 42 (2), 77-81.
- Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurulu. (2015). *Faaliyet Raporu*.https://www.tarimorman.gov.tr/TADB/Belgeler/Faaliyet%20Raporlar%C4%B1/TAPDK_Faaliyet_2015.pdf
- Türkiye Bağımlılık Arşivi. (Yeşilay) <http://bagimlilik.org.tr/>
- Ülger, Z., Acar, C. & Torun, P. (2015). Türkiye’de Okullarda Alkol Kullanım Konusunda Yapılan Araştırmalar Yeterli Mi?, *Addicta: Turkish Journal on Addictions*, 2(1) 85-112.
- Varol, M. (2011). *Alkol Raporu*, Türkiye Yeşilay Cemiyeti. Erişim linki <https://www.muhammedbalci.com/hukukdunyasi/raporlar/336.pdf>
- World Health Organization. Young People’s Health in Context: Health Behaviour in School-Aged Children (HBSC) study: international report from the 2001/2002 survey http://www.who.int/immunization/hpv/target/young_peoples_health_in_context_who_2011_2012.pdf
- World Health Organization (2014). Global status report on alcohol and health Report http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/112736/1/9789240692763_eng.pdf
- World Health Organization, World Health Statistics (2016). Monitoring Health For The SDGs. file:///Users/aylinarici/Downloads/9789241565264_eng.pdf
- Yaman, Ö. M. (2014). *Apaçi Gençlik, Gençlerin Toplumsal Davranış ve Yönelimleri: İstanbul’da “Apaçi” Alt kültür Grupları Üzerine Nitel Bir Çalışma*, Türkiye Yeşilay Cemiyeti.
- Yaman, Ö. M., Tuna, A. S. & Baykul Z. (2015). Türkiye Kimyasal Bağımlılık Çalışmaları Bibliyografyası (1923-2014), Yeşilay Yayınları.
- Yılmaz, G., İbiş, S. & Aktuğ, Z. B. (2020). Üniversite Öğrencilerinin Sigara Alkol ve Uyuşturucu Madde Kullanma Durumları. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 73-80.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yüce, H. B. (2019). *Lise Öğrencilerinin Alkol ve Madde Kullanım Özellikleri, Alkol ve Madde Kullanımını Arttıran Risk Faktörleri ile Bunlara Yönelik Uygulanabilecek Önleme*

Programlarının Belirlenmesi, Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, Tıpta Uzmanlık Tezi, İstanbul.